Záleží na tom, jaké si vytýčíme cíle

Foto: Michal Horák KCCT a archiv autora

Uslyšet naživo **gregoriánský chorál** znamená být zasažen přímo do srdce. V královéhradecké diecézi působí mladý muž, který je v tomto oboru erudovaný jako málo kdo. Zeptali jsme se tedy **Jana Lorence**, kde se vzala jeho láska ke gregoriánskému chorálu a jakou cestu ušel za jeho poznáním.

„ Už jako malého kluka jsem vás vídával v kostele v České Třebové. Z jaké rodiny pocházíte?

Narodil jsem se v roce 1985. Pocházím z katolické rodiny, se kterou jsem od malička v rodinném kruhu prožíval víru a následně pak i uprostřed českotřebovské farnosti. Měl jsem to štěstí, že se v naší rodině vždy muzicírovalo pro radost. Otec hraje na akordeon a kytaru, matka také na kytaru a na klavír. Doma se hodně zpívalo. Bydleli jsme pod jednou střechou s prarodiči, jejichž víra mě rovněž formovala. Dědeček ve farnosti ještě dnes zastává službu kostelníka v kostelíku v obci Rybník a je neúnavným praktikujícím křesťanem, který se stará o duchovní aktivity všeho druhu. Vzhledem k jeho věku postupně tyto aktivity, které seznamují širokou veřejnost s křesťanským způsobem života, přebírá moje matka.

„ Jaký máte za sebou umělecký vývoj?

Svůj umělecký život jsem začal ve dvou cyklech na ZUŠ v České Třebové při hře na klavír u paní učitelky Miluše Mimrové. Hraní mě velmi bavilo zvláště v letech, když už jsem studoval na českotřebovském gymnáziu. Hráli jsme čtyřručně a přehráli velké množství hudební literatury. Kromě toho jsem byl součástí žákovského orchestru, který tehdy vedl pan Zedínek. Specifikem tohoto uskupení byla účast obligátního klavíru, který měl za úkol podporovat orchestr a pomáhat mu při ladění, především smyčcové sekci. Vedle toho jsem byl členem scholy v kostele sv. Jakuba v České Třebové, kterou tenkrát vedla Linda Keprtová, dnes velmi uznávaná operní režisérka. Po absolvování gymnázia jsem začal studovat v Hradci Králové na Pedagogické fakultě učitelství pro střední školy se zaměřením na dějepis a hudební výchovu, spolu s oborem chrámová hudba, který obsahoval hru na varhany, sbormistrovství a zpěv.

„ Tam jsou počátky vašeho zájmu o gregoriánský chorál?

Při studiu v Hradci Králové jsem dojížděl do Opavy, do církevní konzervatoře, na kurzy gregoriánského chorálu. Vedl je benediktinský řeholník z Mnichova Gregor Baumhof. Velmi inspirativní pro můj další vývoj bylo setkání s Lukášem Kubenkou, profesorem varhanní hry na opavské církevní konzervatoři. Byl pozván na jedno soustředění českotřebovské chrámové scholy, kde nám představil a také nás naučil zpaměti zpívat dva chorální kusy. To byl pro mě ten první větší impuls ve věci gregoriánského chorálu, pochopil jsem, že půjde v budoucnu o moji srdeční záležitost. Po absolvování bakalářského studia v Hradci Králové jsem tedy odjel do Francie studovat gregoriánský chorál na škole sboru Le Choeur Grégorien de Paris a zároveň jsem studoval varhanní hru na tamní konzervatoři. A aby toho nebylo málo, přibral jsem si ještě obor muzikologie nebo-li hudební vědu na Sorboně, na filosofické fakultě. A v roce 2013 jsem ještě začal po návratu z Francie studovat v Hradci Králové navazující studium hry na varhany u docenta Františka Vaníčka, se zaměřením na učitelství v ZUŠ.

„ Co bylo tím impulsem, že se začnete věnovat v životě hudbě?

Od útlého dětství mě bavilo poslouchat a imitovat zvuky různého druhu, zvláště sirén, houkaček a dalších zvuků technického rázu, které jsem slyšel na ulici. Své okolí jsem překvapoval, s jakou přesností jsem zvuky dokázal imitovat. Poslouchal jsem desky s pohádkami a také příběhy Spejbla a Hurvínka. Ještě dnes dokážu přesně odvyprávět některé pasáže příběhů s charakteristickou dikcí a řečovým témbrem. Jako dítě jsem rád na klavír vyťukával písničky, které jsem slyšel. Prvním krokem vstříc hudbě, který však již vyžadoval určitou disciplínu, byl můj nástup do ZUŠ. Zásadní bylo v mém životě jistě i poslouchání varhan, které jsem často slýchával od malička. Velkým impulsem bylo usednutí za varhany v kostelíku v Rybníku a odehrání první mešní písně, pod dohledem dlouholetého českotřebovského varhaníka Josefa Petráka. V době, kdy jsem se rozhodoval, čím v životě budu, jsem měl dva velké zájmy – historii a hudbu. Oboje jsem pak vystudoval na královéhradecké fakultě, kombinaci dějepis/hudební výchova a souběžně s tím i bakalářské studium chrámové hudby. Chtěl jsem proniknout do profesionálního řemesla - do

hry na varhany, do improvizace. A s tím se vlastně propojil i můj zájem o české a světové dějiny. Hudba mě nejen bavila, ale měl jsem pocit, že mi docela jde. A jak to bývá, člověk volí to, co ho baví a k čemu má dispozice. Proto jsem nakonec zvolil hudbu jako svoji profesi. Jistěže mě ovlivnily i osobnosti hudební branže, které jsem mohl pozorovat při práci osobně nebo třeba ve sdělovacích prostředcích. To jsou momenty, které mohou mladého člověka nakopnout k dalšímu usilování a snažení. Návštěva koncertů všeho druhu je velkou motivací jednak pro výkonné umělce, ale i pro studenty. Těm svým to ostatně hojně doporučuji.

„ Není to zase tak časté, že se vydá mladý člověk studovat hudbu do zahraničí. Jistě cenná zkušenost v mnoha směrech.

Měl jsem možnost po všech stránkách načerpat hudebně, nechat se inspirovat. Především od sbormistrů a dirigentů gregoriánského chorálu. Bylo zajímavé porovnávat přístupy jednotlivých dirigentů, od každého si něco vzít pro sebe. Jako studenti gregoriánského chorálu jsme měli možnost cestovat v rámci zahraničních koncertních turné v Izraeli, Kolumbii či Norsku. Skvělá interpretační škola a poznání jiných kultur a interpretačních přístupů. Rád vzpomínám na svého francouzského pedagoga varhanní improvizace, se kterým jsme u něho doma přehráli čtyřručně mnoho klavírní literatury. Několikrát použil na můj účet větu, že není potřeba u improvizace přemýšlet, že je potřeba hrát...

„ Co hudba lidstvu přináší?

Vždy záleží na člověku, co od hudby očekává. Je možné očekávat zábavu, hlubší přemýšlení, mystiku, vymanění se z běžného kolotoče dne. V drtivé většině očekáváme od hudby pobavení. Důkazem je i zařazení hudebních hesel v cizojazyčných slovnících, která najdeme v oddíle zábava. Zábavní hudbu slyšíme hojně v médiích. Dnes se často používá i termín hudební smog. Jde třeba o hudbu znějící v nákupních centrech směrem k zákazníkům, kde má promyšlenou psychologii nebo v rádiích jako hudební podklad. Pokud očekáváme od hudby hlubší sdělení, napadá mě výrok jednoho karmelitánského řeholníka, který se mnou ve Francii zpíval chorál. Prohlásil, že Bachova hudba ho přiměje k hlubokým myšlenkám. Třetí oblastí může být hudba relaxační nebo rituální. Zde lidé očekávají vymanění se z běžného života. Takovou hudbu, až extatickou, lze nalézt v šamanské hudbě afrických kmenů. Ale patří sem i charakteristické buddhistické rytmy, které zaznívají ze ztracena do ztracena. Do mystické oblasti můžeme zařadit i jubilus v gregoriánském chorálu, ve zpěvu Aleluja. Sv. Augustin doporučuje tzv. jubilování, pokud už slova ke chválení Boha nestačí.

„ Proč jste se rozhodnul věnovat se gregoriánskému chorálu?

Prvním impulsem bylo již zmíněné soustředění scholy ve Štemberku. Tenkrát nás naučil profesor Kubenka zpaměti metodou náslechu dva kusy z gregoriánského repertoáru. Tato metoda stojí na počátku veškeré hudební tradice nejen evropské, ale tzv. orální tradice učení chorálu vůbec. Tehdy jsem pochopil, že to bude moje láska, doslova na první pohled. Tehdy mezi mnou a gregoriánským chorálem přeskočila jiskra. Na cestě za chorálem mě ovlivnil i Dr. Josef Gerbrich, vedoucí scholy brněnské katedrály sv. Petra a Pavla. Zpíval jsem několikrát s jeho scholou. Rovněž varhaník Jiří Strejc, bývalý ředitel kůru katedrály Svatého Ducha v Hradci Králové, má velký podíl na tom, že se věnuji gregoriánskému chorálu. Zdůrazňoval mi několikrát, že gregoriánský chorál je studnice a pramen veškeré chrámové hudby, celé západní chrámové hudby. Už zmíněný benediktinský řeholník Gregor mě velmi inspiroval, protože jeho kurzy měly úžasný teologický a filosofický přesah. Díky těmto impulsům jsem se začal věnovat chorálu profesionálně. Rozhodnul jsem se tedy po státnicích v roce 2009 vycestovat do Paříže a studovat chorál dva roky jako samostatnou disciplínu v teorii

S manželi Beckovými (Alsasko), patrony a podporovateli francouzských studií Jan Lorence

Booklet CD souboru Schola Cantus Gregoriani

U varhan v kostele sv. Jakuba v České Třebové

Velikonoční triduum s pařížským sborem Choeur Grégorien de Paris v opatství Fontfroide

i praxi. Stejnou školou Le Choeur Grégorien de Paris prošel i David Eben, který byl v roce 1990 první od nás. V průběhu let pak tuto školu absolvovalo více Čechů – Jiří Hodina, Marie Salvetová nebo Zbyněk Šír.

V královéhradecké diecézi jste asi jediný, kdo se věnuje gregoriánskému chorálu na takové úrovni.

Tomuto oboru se jistě věnuje více lidí. Ale zdá se, že lze rozlišit několik způsobů, jak se na gregoriánský chorál nahlíží. Jedním z přístupů je poučená interpretace s profesionální teoretickou i interpretační znalostí. Dále se setkávám s až dogmatickým přístupem, který lze charakterizovat slovy: pravidla na prvním místě. S tímto způsobem pojetí se lze někdy setkat při tzv. Tridentských mších. Dalším způsobem provedení je spiritistický přístup, při němž se zúčastnění snaží dostat do jiného vědomí či transu. Další pohled může být jazykovědný nebo výkladový. Tímto prismatem nahlíží gregoriánský zpěv lingvisté, biblisté, latináři, lidé literárně vzdělaní, kteří se soustředí výklad samotného textu, jeho význam a rozbor. Hudebně-umělecký přístup zase usiluje o strhující výraz, o maximální hudební kontrasty. U těchto interpretů se lze setkat s větší či menší absencí duchovní roviny. Kladou důraz čistě na strhující hudební výraz. Albert Tichý říká, že je důležité, aby měl zpěv ducha. A tímto způsobem hodnotil i své žáky na pražské konzervatoři. Bylo to z jeho strany velmi vysoké ocenění, když o produkci prohlásil, že má ducha. Náš soubor se snaží kombinovat všechny tyto zmíněné náhledy na gregoriánský chorál. Jako kantor vzdělaný v oboru se snažím, aby interpretace byla poučená, abychom vycházeli pokud možno z pramenů, z nejstarších rukopisů, které obsahují neumatickou notaci. Ta je totiž schopná postřehnout i nejdrobnější nuance. To je to, co odlišuje profesionální znalost od té amatérské. Když dirigent rozumí a dokáže interpretovat zpěvy podle neum, dochází k úžasným hudebním kontrastům, které neumy skrývají. Mnohdy jde o drobné nuance, přesto základní a esenciální pro to, aby gregoriánský chorál byl živým zpěvem, aby byl muzikálně zajímavý, aby hudebně podtrhoval text, který má sdělovat.

Představte tedy vaše hudební uskupení.

Náš ansábl je jmenuje Schola Cantus Gregoriany. Založil jsem ho v Hradci Králové po návratu z francouzských studií v roce 2013. Kromě koncertní činnosti se věnujeme i liturgické službě. Snažíme se pravidelně zpívat chorální nešpory a latinské mše v Hradci Králové. Pravidelně koncertujeme na Hudebním festivalu Zdeňka Pololáníka v České Třebové, dále každoročně vystupujeme se svými recitály. Soubor má pět až sedm zpěváků, členy jsou aktivní varhaníci, sbormistři či chrámoví zpěváci.

Jak se liší zpěv gregoriánu od běžného zpěvu?

V zásadě není tolik odlišný, není k tomu třeba umět speciální pěveckou techniku. Naopak, to může být kontraproduktivní, když ve sboru zpívá operní pěvec s tendencemi sólistických manýr. Vyžaduje se technika sborového zpěvu a maximální souznění, pozornost a naslouchání jednoho zpěváka druhému. V čem se však opravdu odlišuje, je gregoriánský rytmus a vazba na slovo. Například beatovém zpěvu se nepřetržitě opakuje rytmická ostinátní figura, konkrétně ve hře na kytaru umíme všichni oblíbenou „máma, táta, děti“. To v gregoriánském chorálu není, tam se rytmus opírá o rytmus latinského slova, které se svými latinskými přízvuky generuje rytmus a plynutí gregoriánské věty. Toto bývá pro posluchače těžké postřehnout, protože naše ucho je zvyklé na beat a vyžaduje jej. Pro posluchače gregoriánského chorálu je důležité naučit se vnímat napětí a uvolnění, protože pokud jej nepostřehne, stává se pro něj takový druh zpěvu nezajímavým. Myslím, že je zapotřebí do chorálu pronikat z maximálního vnějšího i vnitřního ticha. Protože je gregoriánský chorál bytostně vázán na slovo a na jeho zhudebnění, stal se pro chrámovou hudbu vzorem a prototypem. Jde o naprostý fenomém, kdy gregoriánská kantiléna dokáže vymodelovat úžasným způsobem latinské slovo a latinskou větu na základě slovních přízvuků. Když to shrnu, rozdíl oproti běžnému zpěvu se zdá být rytmus slova a věty, dále melodizace slova a latinské věty jako takové, opakující se rytmické figury plynoucí jako takové.

Knižní tipy

Karmelitánské nakladatelství

www.ikarmel.cz
Komenského 328, 509 01 Nová Paka
Velké nám. 36, 500 01 Hradec Král.
zasilky@kna.cz, tel. 384 420 295
www.kna.cz/prodejny

Elias Vella

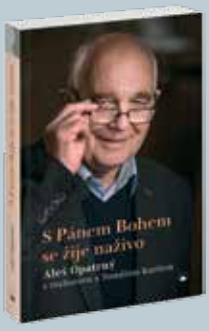
Ahoj Ježíši, můžeme si popovídat?

Jak by vypadalo setkání dnešních mladých lidí s Ježíšem? Jaká slova by volil Kristus tváří v tvář jejich životnímu příběhu? A jaké odpovědi by měl na problémy dnešní doby? Variace na evangelium o cestě učedníků do Emauz se odehrává v jedné běžné restauraci. *Brož., 296 Kč*

S Pánem Bohem se žije naživo

Aleš Opatrný v rozhovoru s Tomášem Kutilem

Aleš Opatrný je známý jako plodný autor duchovních knih, „doprovázeč“ a zpovědník i jako přednášející. Celý jeho životní příběh ale zná málokdo. V knižním rozhovoru s Tomášem Kutilem dává nahlédnout do svého soukromí, zázemí i názorů. *248 stran, váz., 314 Kč*

Kam byste chtěl váš sbor umělecky dovést?

Našemu ansámblu se již podařilo několik uměleckých úspěchů na některých festivalech. Od letošního roku spolupracujeme s Muzeem Východních Čech. Chtěl bych především náš soubor usadit. Navázali jsme spolupráci s litevským ženským souborem In Campo Aperto, který čítá pět členek a působí na profesionální úrovni. Spolu jsme v loňském roce vystoupili na festivalu v České Třebové. Snad se nám podaří vystoupit i na některém z litevských festivalů. Rád bych našel místo, kde bychom pravidelně mohli působit jak koncertně, tak liturgicky. Třeba v Hradci Králové. Bylo by také skvělé propojit obě roviny gregoriánského chorálu, duchovní s hudebně uměleckou. Podle mého soudu je možné toto nejlépe uskutečnit právě v rámci liturgie, v rámci kultu.

Kde všude působíte jako pedagog a jak se vůbec učí hudba?

V současné době působím na Církevní základní umělecké škole v Hradci Králové, kde učím hru na klavír a varhany, dále vedu varhanní seminář a předmět Liturgická praxe a Varhanní improvizace. Vedle toho vedu seminář gregoriánského chorálu na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové. Jak se hudba učí? Záleží na tom, jaké si vytyčíme cíle. Pokud má výuka primárně cíl výkonostní, je to jiné než má-li za úkol výchovný cíl. Ve své praxi kombinuji oba přístupy. Na ZUŠ vychováváme případné adepty pro konzervatoře, ale většinou jsou to děti a mládež, které nepůjdou profesionální hudební cestou. U nich se snažím podchytit a rozvíjet jejich vlohy, stimulovat jejich zájem třeba netradičními přístupy ve výuce. Osvědčily se mi třídní koncerty, exkurze, třídní dílny. Občas tedy svolám všechny žáky ze třídy na jedno místo a připravím pro ně činnost. Utužuji tím jednak kolektiv a také poznáváme nové nástroje, zejména ve varhanní třídě. Naopak v semináři na univerzitě jde o profesionální formaci studentů. Zde kromě zvládnutí učiva se snažím, aby studenti pomocí gregoriánského chorálu rozvíjeli svoje široké hudební kompetence. Ze specifické hudební kantilény a hudební řeči chorálu mohou čerpat budoucí sbormistři, budoucí zpěváci nebo budoucí sóloví hráči velmi mnoho.

Dokáže se každý člověk naučit na něco hrát nebo zpívat?

Profesor Ladislav Daniel prohlásil, že každý, kdo je schopen vytvořit oznamovací, tázací nebo zvolací větu, tedy dokáže pracovat s melodikou věty, dokáže se naučit zpívat podle not, dokáže intonovat. Na tomto výroku je mnoho pravdy, avšak každý člověk má určitou dávku nadání a vloh, které může do určité míry rozvíjet. Může ale narážet na své případné limity, které určují, jak dlouho se té které aktivitě může a bude věnovat, a kdy odpadne. To je často vidět právě v ZUŠ.

Odráží se nějak ve vaší profesi, že jste věřící člověk?

Asi by bylo daleko objektivnější, pokud by na toto odpověděli druzí. Domnívám se, že se to odráží v určitém vyzařování v kontaktu s ostatními lidmi a že se to děje spíše nevědomky. Jsou hezké momenty, kdy někdo přijde a pojmenuje věci, pochválí a vysloví to, co vnímal, aniž bych sám věděl, že jsem cosi řekl. Mám třeba jednoho dospělého žáka, který se učí hrát na varhany. Na hodinách občas spolu řešíme témata nehudební, kdy se dotkneme otázek filosofických, spjatých se životem. Dále je to určité hledání dokonalosti a řádu, hledání Boha ve věcech kolem nás. Lze to pozorovat u většiny vědců a akademiků. Pro někoho jde o všeobjímající inteligence, pro jiného první plán, pro dalšího první hybatel. Pro praktikujícího křesťana je to Bůh, který se k člověku snížil v Ježíši Kristu. Dokonalost s řádem, spojené s mysteriem, s tím vším je spojená hudba, která dokáže chytit u srdce, hudba dokáže vyvolat emoce, často zcela protikladné. Hudba je úžasný svět, na který lze nahlížet různými pohledy. Přesto je hudba velice komplexním jevem, který není ještě úplně poznaný. A tak nám zůstává i do dnešních dnů zahalena jistým mysteriem.

Pavel J. Sršeň

Squadra Risonante

Squadra Risonante, „Znějící parta“, tak si říká **studentský pěvecký sbor**, který byl na Biskupském gymnáziu Hradec Králové založen v roce 2011. Vede jej mladý učitel, varhaník a sbormistr František Novák. Squadra Risonante se zaměřuje na duchovní, lidové a populární skladby. Vystupuje na kulturních akcích gymnázia, na partnerských školách po celé republice, na vlastních koncertech, dobročinných akcích, bohoslužbách a sborových festivalech.

Co bylo impulsem pro vznik vašeho hudebního uskupení?

Pěvecký sbor Squadra Risonante vznikl v roce 2011 na Biskupském gymnáziu v Hradci Králové – příští rok tedy budeme slavit 10 let naší existence! Sbor založil můj předchůdce Mgr. Matěj Ondřej Havel, Ph.D., který následně stál také při zrodu Církevní ZUŠ, která patří spolu s gymnáziem, základní školou a mateřskou školou do „komplexu“ královéhradeckých církevních škol. Náš pěvecký sbor tedy nyní nespadá oficiálně pod gymnázium, ale pod Církevní ZUŠ, byť našimi zpěváky jsou zejména studenti gymnázia. Sborový zpěv má na naší škole velkou tradici (dříve zde působil sbor Da Capo, vedený PhDr. Helenou Karnetovou) a jistá touha po společném zpívání zde pokračovala i po ukončení činnosti Da Capa. Svěží přístup mého předchůdce k vedení sboru tak položil solidní základ pro současnou podobu sboru.

Proč se jmenuje tak, jak se jmenuje?

Název Squadra Risonante je odvozen z italštiny a dal by se přeložit jako „znějící parta“. Což, mám za to, nás dost vystihuje! Mám radost, že naše fungování není jen o náročných zkouškách, ale zejména o přátelství a skvělém kolektivu lidí. To je důvod, proč také svoji současnou pozici sbormistra nepovažuji za „práci“, ale spíš za určité „poslání“ a radost ze společného díla.

Na jakou hudbu či písně se specializujete?

Náš sbor má značně univerzální repertoár – zatímco někdy nacvičujeme čistě duchovní tvorbu, protože se třeba připravujeme na nějakou slavnostní bohoslužbu, tak třeba nyní v září jsme nacvičovali v podstatě pouze skladby a písně z oblasti populární hudby, jelikož jsme zpívali na našem školním BIGYFESTU. Mám ale radost, že se i v rámci duchovní hudby daří objevovat a interpretovat díla zejména současných autorů – díky tomu je i pro nevěřící členy sboru ono „duchovno“ snad trochu lépe uchopitelné, než když bychom se zaměřovali pouze na díla např. renesanční polyfonie. Z pohledu milovníka orchestrální hudby jsem také velmi nadšený, že se podařilo založit tradici Tříkrálových koncertů, na nichž náš sbor zpívá za doprovodu symfonického orchestru, složeného z řad studentů, absolventů a učitelů našeho souškolí.

Předpokládám, že máte hudební vzdělání.

Už od malička mě fascinoval svět varhan a všeho, co se děje kolem chrámové hudby. Můj koníček se stal nakonec také mým profesním zaměřením, protože jsem po absolvování Církevního gymnázia v Kutné Hoře a studia varhan u MgA. Michala Hanuše na kutnohorské ZUŠ byl přijat na Univerzitu Hradec Králové, kde jsem měl možnost nyní na jaře dostudovat obory Hudební výchova, Hra na varhany a Sbormistrovství chrámové hudby. Jinak zpočátku jsem působil jako klavírní korepetitor a sbormistr v přípravných oddělení v Boni Pueri, následně mě ale prostředí Biskupského gymnázia oslovilo natolik, že jsem se rozhodl zcela věnovat této škole, kde působím od roku 2015. Zprvu jako klavírní korepetitor (mj. také Squadry Risonante), později jsem začal vyučovat hru na varhany a hudební výchovu a od roku 2017 jsem se stal sbormistrem školního sboru.

Co je na sborové práci nejtěžší?

Popravdě první, co mě napadá, je slovo nejistota. Díky tomu, že každý rok odejdou studenti posledních ročníků, kteří mají po těch několika letech sborového zpěvu již tak trochu „zlato v hrdle“, je vždycky nelehké se s nimi loučit a čekat, zda se podaří v září získat zase nové sborové nadšence. Zatím se to ale naštěstí daří velmi dobře!

Další nejistotou je také volba repertoáru – pomatuji si své začátky u sboru, kdy jsem vždy „trnul“, zda skladba, která se mi zalíbila, se bude líbit také sboristům. Párkrát už jsem si sice pořádně naběhl, ale jak se říká – „chybami se člověk učí“, a tak bych se vší pokorou dnes rád již řekl, že už tak trochu tuším, co se sboristům líbit bude a co ne (byť jistá „špetka“ nejistoty zde vždy bude).

V současné době se ta nejistota projevuje ale asi nejvíce současnými antiCOVID opatřeními, díky kterým vlastně nevíme, co nás čeká, a těžko se vymýšlí jakékoliv projekty.

Kdo produkoval CD?

CD „Squadra Risonante – poprvé“ jak již název napovídá je naším vůbec prvním CD. Produkční tým tvořili moji nejbližší spolupracovníci – zejména Anna Dvořáková, která byla takovým mozkem celé této „operace“ – za to jí patří velký dík. Dále samozřejmě kolegyně ze sboru – výborná klavíristka Petra Ločárková a skvělá hlasová pedagožka Nikola Košťálová. Co se samotného nahrávání týče, tak jsme, myslím, snad ani lépe vybrat nemohli, jelikož naším zvukovým režisérem byl MgA. Jakub Stratílek a hudebním režisérem MgA. Pavel Kunčar – oba pánové jsou v naší zemi špičkami ve svém oboru. O svěží grafickou podobu se postaral Ivo Vičar z Kutné Hory. To vše by se neobešlo bez podpory vedení školy – jednak pana ředitele Mgr. Jiřího Vojáčka a paní zástupkyně pro Církevní ZUŠ Mgr. Kateřiny Prokešové. Finanční zajištění tvorby CD se podařilo jen díky štědrosti přispěvatelů v rámci fundraisingového projektu HitHit. Všem podporovatelům tedy ještě jednou patří velký dík!

Písně na CD spojuje jednotné téma?

Na našem novém CD se posluchači můžou těšit na průřez hudební tvorbou – uslyšíte skladby duchovní a populární, ale také se na něj podařilo dostat naši oblíbenou lidovku, nebo třeba hebrejské zpracování žalmu 55. Jsem rád, že součástí CD může být také pestrý nástrojový doprovod, o který se postarali sami zpěváci z našeho sboru – jedná se např. o kontrabas, saxofon, nebo třeba djembe. Právě ta pestrost myslím náležitě vystihuje náš přístup k hudbě.

Plánujete koncerty?

Jistě. I přes současnou situaci je potřeba být dobré mysli a neztratit naději! Věřím, že všechen ten „šrumec“ kolem současné epidemie s odstupem času odezní a my se budeme moci zase scházet a společně zpívat. Jinak konkrétně na příští sezóny připravujeme zatím celkem tři velké projekty – dvě zahraniční turné a pak také koncert v rámci Celostátního setkání mládeže, které se uskuteční u nás v Hradci Králové! Věřím, že s Boží pomocí a zodpovědností nás všech, se bude vše moci zase brzy rozeběhnout.

Může do sboru přijít každý, kdo by chtěl zpívat?

Ve sboru zpívají studenti převážně ve věku od 14 do 19 let a, jak jsem již zmínil, jsou to z naprosté většiny studenti našeho gymnázia. Tím, že Squadra Risonante nyní spadá pod Církevní ZUŠ, se ale do sboru může přihlásit v podstatě kdokoliv. Jedinou podmínkou je splnění talentových zkoušek – stejně tak, jako na jiných ZUŠ. Co se věkové hranice týče, tak se nám toto věkové „nastavení“ osvědčilo. Dva roky náš sbor navštěvovali žáci od primy až do oktávy, a to už bylo po všech stránkách poměrně náročné, protože je zřejmé, že žák, kterému je 12 let má od sborového zpívání poněkud jiná očekávání než student, který se např. připravuje na maturitu.

Kde si lze CD obstarat?

Naše nové CD je možné zakoupit osobně u nás na Biskupském gymnáziu v Hradci Králové, při našich koncertech, nebo je možné zkontaktovat přímo mě na emailu frantisek.novak@bisgymbb.cz a rozhodně nebude problém CD zaslat také poštou. Cena za jedno CD je 200 Kč. Kromě našich čerstvě vydaných CD jsme při této příležitosti nechali vyrobit také plátěné tašky přes rameno s naším logem, ty je také možné zakoupit za 100 Kč a tím vlastně podpořit také fungování našeho sboru.

Pavel J. Sršeň

Bez dobré nálady, nadšení a radosti ze zpěvu a společenství by to nešlo

Varhany v naší diecézi (10)

Farní kostel sv. Vavřince ve Vysokém Mýtě a proboštský kostel Povýšení sv. Kříže v Litomyšli

Padesát sedm schodů vede na kůr kostela svatého Vavřince ve Vysokém Mýtě. Autorku cyklu o varhanách v královéhradecké diecézi Evu Zálešákovou a jejího odborného průvodce, diecézního organologa Václava Uhlíře tam čekal místní varhaník Jan Fajfr, a překvapivě také několik svatebních koláčků na posilněnou. Ve druhé části dnešního putování za královskými nástroji potom ještě zavítáme do Litomyšle.

Dominanta Vysokého Mýta, kostel sv. Vavřince byl založen pravděpodobně spolu s městem ve druhé polovině 13. století. Kostel postihly velké požáry, bylo to v roce 1461 a 1774. Důležitý je také rok 1787, kdy město, namísto zničeného oltářního obrazu sv. Vavřince, zakoupilo ze zrušeného kláštera v Sedlci obraz nový, Nanebevzetí Panny Marie od Petra Brandla z roku 1728. Tento údajně největší Brandlův obraz v českých zemích je v kostele umístěn dodnes. Repliku, možná si vzpomínáte, jsme v minulém pokračování našeho putování viděli jako oltářní obraz ve skutečském kostele Nanebevzetí Panny Marie.

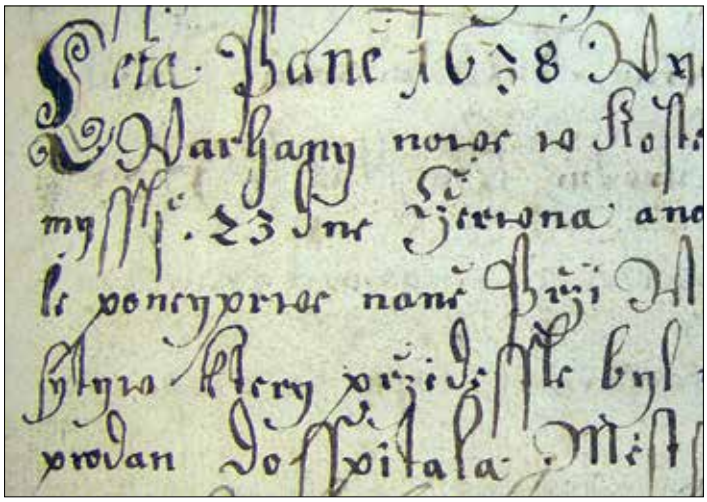
Jak významné jsou zde varhany?

Varhany ve Vysokém Mýtě jsou největším opusem Josefa Kobrleho. Jedná se o dvoumanuálový kuželkový nástroj s 25 rejstříky. Nástroj lomnického varhanáře jsme viděli už v Hradci Králové, v kostele sv. Anny v Kuklenách, ale vysokomýtský je ještě o pár rejstříků větší a dispozičně zajímavější. Kobrle zde dokonce zařadil i jazykové rejstříky, které u jeho ostatních nástrojů nenalezneme.

Nástroj skýtá i řadu zajímavých pomocných zařízení, např. rejstříkové crescendo, což je takový kovový třmen nad pedálnicí, kterým se pohybuje nohou. Varhaník může touto pomůckou přidávat nebo ubírat rejstříky i během hry. Kobrle tento způsob crescenda používal poměrně často a u některých menších nástrojů používal místo nožního šoupěte ruční, umístěné pod klaviaturou. Na hracím stole je i jakýsi tachometr, který ukazuje, v jaké zvukové hladině se varhaník pohybuje. Někteří varhanáři konstruovali crescendo jako balanční páku nebo šlapku s aretací. Nakonec se ale většina firem přiklonila k nožnímu crescendovému válci, který umožňuje regulovat dynamiku velmi plynule.

Josef Kobrle byl ve své době jeden z nejproduktivnějších varhanářů v Čechách. Továrnu na výrobu a opravy varhan založil v Lomnici nad Popelkou v roce 1876 a zaměstnával celkem šest dělníků i řadu pomocníků. Firma byla pověstná precizním řemeslným zhotovením nástrojů a na tehdejší dobu jejich přijatelnou cenou. Josef Kobrle byl mimo jiné i velmi dobrým varhaníkem, což mu jistě pomáhalo nejen při práci, ale i při sjednávání zakázek. Ve firmě pracovali také jeho dva synové, kteří však zemřeli během 1. světové války, a tak dílnu po Kobrlově smrti v roce 1919 převzali jeho pomocníci Josef Ženatý (dědeček známého houslisty Ivana Ženatého) a Josef Kunt.

Kobrle s oblibou disponoval jemné smykavé rejstříky, které uměl bezvadně naintonovat. Ve Vysokém Mýtě máme možnost obdivovat hned celou škálu velmi

Litomyšl ,zápis v kronice o pořízení varhan v roce 1638

Litomyšl, španělské trumpety varhan

Litomyšl, pohled na varhany

jemných zvukových odstínů, které se dají různě kombinovat. Máme zde i několik konstrukčně pozoruhodných flétnových řad, z nichž některé jsou tak dokonalé, že budí dojem, jako kdyby zde hrál živý flétnista. A pak zde můžeme vyzkoušet i již zmíněné jazykové rejstříky. Například Klarinet 8‘, který imituje stejnojmenný dechový nástroj velmi autenticky. Mohu předvést...

Profesor Václav Uhlíř hraje Věrné milování, snad nejznámější melodii ze Smetanovy opery Prodaná nevěsta. Na můj dotaz, zda ho inspirovaly svatební koláčky, které nám nabídl zdejší varhaník, s úsměvem odpovídá, že taky skutečnost, že se blížíme k Litomyšli a je třeba se na to začít hudebně připravovat. Milé intermezzo ve ztemnělém kostele na chvíli odlehčí zasvěcený odborný výklad.

Varhany stály původně v zadní části kůru, takže z lodi kostela nebyly moc vidět a jejich zvuk působil matným dojmem. Proto přišel v roce 2008 varhaník Jan Fajfr s myšlenkou, že by se nástroj mohl posunout zhruba o pět metrů směrem k zábradlí kůru, aby se zlepšila jeho vizuální a hlavně zvuková stránka. A nápad to byl znamenitý. Nástroj je nyní nejen dobře vidět, ale jeho zvuk je pro posluchače konkrétnější a v plénu mnohem uspokojivější.

Jak se dá takový kolos posunout?

Není to rozhodně jednoduché. Zdejší varhany váží téměř čtyři tuny a nejde s nimi tak snadno posunovat jako třeba s klavírem. Nástroj se musel prakticky celý rozebrat, skelet varhanních skříní se usadil na určené místo a vnitřek nástroje se zase sestavil. Logicky se musel posunout i hrací stůl a přizpůsobit se muselo i propojení vzduchovodů. Celá operace trvala několik měsíců a v rámci stěhování byl nástroj kompletně repasován, konzervován, a až na jeden rejstřík byla obnovena jeho původní rejstříková dispozice. Práci prováděl varhanář Martin Poláček z Prahy a myslím, že se zhostil tohoto nelehkého úkolu velmi dobře.

Z Vysokého Mýta do Litomyšle je to opravdu jenom kousek. Kapitulní chrám Povýšení sv. Kříže je součástí bývalého augustiniánského kláštera ze druhé poloviny 14. století. Podle tradice jsou v chrámu pohřbeni zakladatel kláštera, litomyšlský biskup, kancléř Karla IV. Jan ze Středy a v Čechách působící barokní architekt italského původu Giovanni Battista Alliprandi. V budově nynější kolegiátní kapituly působil od roku 1842 vlastenecký kněz Antonín Šanta, známý z Jiráskovy Filosofské historie.

Jaká je historie zdejších varhan?

Z písemných pramenů se dozvídáme, že od začátku 17. století se na zdejším kůru vystřídalo již šest varhan. Za zmínku stojí velké varhany z roku 1638 nebo dvoumanuálové varhany od kutnohorského varhanáře Františka Pavla Horáka z roku 1780. V archivu se dokonce dochoval unikátní návrh prospektu těchto varhan.

Koncem 19. století se v rámci úpravy kostela musel barokní nástroj rozebrat, ale po sestavení byl údajně již nepoužitelný a bylo rozhodnuto o stavbě nových varhan. Ty dodal v roce 1902 Josef Kobrle z Lomnice nad Popelkou. Jednalo se o jeho první nástroj, konstruovaný v čistě pneumatické soustavě. Znamená to, že místo mechanických ovladačů táhel použil pneumatické trubičky a míšky, pomocí kterých se ovládal impulz od kláves k přívodu vzduchu k píšťalám. V té době

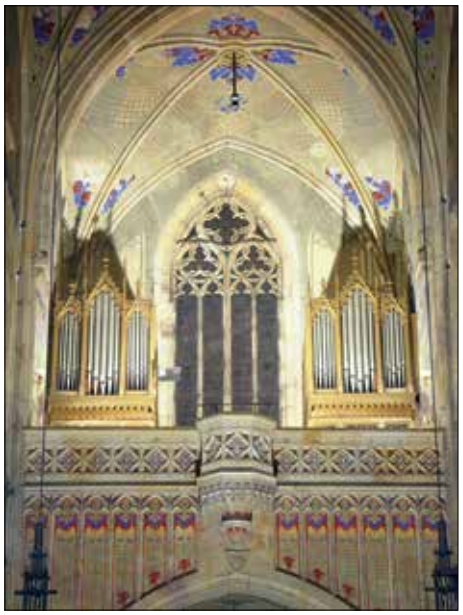
Vizualizace prospektu varhan z roku 1780

po této novince toužilo mnoho varhaníků. Časem se ale ukázalo, že tento vynález nevydrží tak dlouho, jako klasická mechanická traktura. Ostatně to vidíme na příkladu varhan ve Vysokém Mýtě, které jsou mechanické a fungují bez problému již přes 120 let.

Životnost pneumatických systémů ovládání se pohybuje kolem 40 let a poté je zapotřebí do nástroje investovat velké finanční prostředky. Také varhany v Litomyšli byly poměrně záhy v tak špatném stavu, že už v roce 1940 padl návrh na jejich přestavbu. K té však nedošlo, a tak se zdejší varhaníci museli trápit s velmi poruchovým nástrojem mnoho dalších desetiletí.

Příprava přestavby těchto varhan začala až v roce 1997 a po výběrovém řízení, kterého se účastnilo celkem pět renomovaných varhanářských firem, byl vybrán návrh prostějovského varhanáře Vladimíra Grygara. Ten částečně využil varhanní skříň a několik píšťalových řad z roku 1902 a postavil monumentální čtyřmanuálový nástroj s elektropneumatickým systémem ovládání. Nástroj má 51 rejstříků a jedná se o druhý čtyřmanuálový nástroj v naší diecézi (první byl postaven v Kutné Hoře u sv. Jakuba již v roce 1946).

Nad hlavou varhaníka vyčnívá z nástroje několik řad takových zvláštních trubek. To se tak často nevidí.

Vysoké Mýto, pohled na varhany

Vysoké Mýto, hrací stůl varhan

Jsou to tak zvané španělské trumpety – horizontální řady zvukově velmi silných jazykových píšťal. Toto řešení u jiných varhan v diecézi nenajdeme. Původ tohoto způsobu umístění píšťal najdeme v Španělsku kolem roku 1700. Snahou bylo zejména zesílení zvuku varhan, aby jejich pléno uspokojivě naplnilo i velké gotické katedrály. A právě toto řešení se ukázalo jako velmi účinné a brzy se rozšířilo do Francie a dalších zemí západní Evropy. Efekt je to skutečně náramný a varhaník má při hře pocit, že mu nad hlavou vytrubují bibličtí „trubači z Jericha".

Zvuk španělských trumpet je opravdu ohlušující, a proto je zde v Litomyšli nad varhaníkem takový ochranný paravan, který šetří varhaníkovy uši. Kromě zvukového efektu mají tyto rejstříky i dekorativní význam. Obvykle se do varhan staví jen jedna řada těchto píšťal. Zde jsou dokonce čtyři řady nad sebou (i když se jedná o extenze z jedné řady píšťal) a každý rejstřík má i přiléhavé označení: Trompeta imperial 32', Trompeta magna 16', Trompeta real 8' a Trompeta Chamarrant 4'. Všechny jsou ovládány ze čtvrtého manuálu a používají se zejména při velmi slavnostních událostech nebo na umocnění zvukového efektu v závěrečném plénu.

„Možná bychom měli říci našim čtenářům, že nástroj v litomyšlském kostele Povýšení sv. Kříže je opravdu impozantní, zabírá celý kůr. Při pohledu zezdola z lodi, když člověk zvedne oči a podívá se nahoru, tak zprava doleva, zleva doprava nevidí nic jiného než varhany.

Kůr kostela je skoro 10 metrů široký a je skutečně celý zastavěný varhanami. Původní skříň z roku 1902 měla jenom postranní věže a prostřední díl byl nízký, aby nezakrýval západní okno. Staré varhany měly ale sotva polovinu rejstříků než ty stávající. Proto se při stavbě varhan v roce 2000 musel využít prostor u celé zadní stěny kůru a bohužel se muselo částečně zakrýt i okno. Při pohledu na varhany je celkem zřetelné, ze kterého období jednotlivé části varhanní skříně pocházejí.

Kromě nedostatku místa musel varhanář řešit i problém se statikou kůru a podlaha se musela řádně vyztužit. Stavitelé kostela zjevně nepočítali s tím, že se na kůru budou stavět tak velké varhany, vážící kolem 10 tun. Ostatně podobný problém se řeší i v souvislosti s instalací nových varhan v katedrále sv. Víta v Praze.

„Jaké je využití těchto varhan, zajímám se, když vidím notové materiály, které si profesor Václav Uhlíř před sebou rozložil?

Nástroj slouží v prvé řadě liturgickým účelům. Kromě toho se na nástroj pravidelně koncertuje, zejména v rámci festivalu Smetanova Litomyšl. Univerzálnost nástroje a široká škála zvukových barev, obohacená velkým počtem jazykových rejstříků, umožňuje interpretaci skladeb různých žánrů a slohových období. Na zdejší varhany zde od roku 2000 koncertovala celá řada našich špičkových varhaníků. Za všechny jmenujme například Aleše Bártu, který se sem vrací velmi často. Hrál zde mimo jiné i Petr Eben nebo Václav Rabas, který si tento nástroj dokonce vybral pro natočení CD z tvorby Luboše Sluky. Pravidelně zde koncertuje i Jaroslav Tůma, který sice univerzálnost varhan hodnotí spíše negativně, ale nakonec jej nástroj zřejmě inspiroval natolik, že zde nahrál v rámci festivalového koncertu improvizace na témata Smetanovy Mé vlasti. Podle mého názoru zde nejlépe vyzní velké romantické skladby francouzských nebo německých autorů a také varhanní literatura 20. století. Nástrojů tohoto typu na našich kůrech mnoho nemáme, a proto bychom si jich měli považovat a udržovat je v dobrém stavu. Dlužno dodat, že proboštství v Litomyšli se stará (nejen) o tento nástroj vzorně.

Příště se s profesorem Václavem Uhlířem vydáme do zámecké kaple Zjevení Páně ve Smiřicích a do klášterního kostela svaté Anny v Žirči.

Eva Zálešáková